THE SPACE IN ALEXANDRU VONA`S NOVEL

Lucian-Nicu RĂDĂŞAN
"Petru Maior" University of Târgu-Mureş

Abstract: The space influences the character in the same manner as the character influences the space, the place in which the character is placed shapes it for that later, this place will exercise a presure over the individual. In their composition, the novels realise a detailed description of the nieghborhoods, the streets, the institutions and more than that, of the residences and the key elements in the determination of the category and social structure. Equally important is the bond between the geographical structure and the social structure. The analysis of the character is made, most of the time, from the perspective of space that it occupies, assuring it an identitary look, driven out of this space it becomes empty, meaningless, emptied from it's content. Each space produces a moral atmosphere that coveres the landscape, the neighborhoods, the residence. In the contemporan era, the writers five an important role to space, from a simple decor it becomes a character of itself.

Keywords: space, influences, the character influences, meaningless.

Spaţiul şi *timpul* văzute ca și concepte filosofice universale reprezintă pentru literatură o dimensiune esențială în ceea ce privește realitatea, fapt ce poate merge și mai departe în textul literar. Cele două elemente *constituie cadrul în care este implicată întreaga realitatea*,[1] sunt realități ce *angajează ființa într-o căutare permanentă de răspunsuri la eternele probleme*[2], *romanul devenind astfel spaţial atât prin fond, cât şi în formele sale*[3].

Mihail Bahtin folosește în teoria romanului termenul de *cronotop* pentru a scoate în evidenţă conexiunea esenţială a relaţiilor spaţiale şi temporale valorificate artistic, iar pentru legătura dintre spațiul narativ și personaj termenul cel mai potrivit este de *proxemică,* acesta din urmă incluzând și manifestările de ordin psihologic și comportamental.

Din perspectiva antropologului american E. T. Hall, proxematica reprezintă *studiul percepţiei şi utilizării spaţiului de către om*[4]. Anterior era percepută ca *topologie uma*nă, ca *microspaţiu al întâlnirilor interpersonale*, proxemica tratând relația individului în viața cotidiană. Definirea spațiului ca *experienţă fundamentală, câmp de comunicare şi spaţiu simbolic*[5] face referire la conștientizarea, din perspectiva personajului, a relației sale cu spațiul social. E. T. Hall analizează comportamentul personajului în funcție de spațiul în care își desfășoară activitățile cotidiene și concluzionează că putem vorbi despre *un cod secret şi complex, nescris nicăieri, necunoscut de nimeni, dar înţeles de toţi*[6], modul în care *culturi diferite percep şi structurează spaţiul*.

Viziunea criticilor și cercetătorilor ia prea puțin în considerare faptul că *fiecare personalitate are şi o dominantă spaţială, o dimensiune care îi este proprie*[7]", având ca

[1] Cassirer, Ernst, *Eseu despre om*, Bucureşti, 1994, p. 66.
[2] Cimpoi, Mihai, *Esenţa fiinţei. (Mi)teme şi simboluri existenţiale eminesciene*, Chişinău, Ed. Gunivas, 2003, p. 95.
[3] Zéraffa, Michel, *La Révolution romanesque*, Paris, U.G.E., 1972, p. 429.
[4]Hall, E.T., *Proxémique*, în Bateson, Birdwhistel, Goffman, Hall, Jakson, Scheflen, Watzlwicck (eds) *La Nouvelle Communication*, Paris, Seuil, 1981, p. 191.
[5] Roventa-Frumuşani, Daniela. *Semiotică, societate, cultură*, Iaşi, Institutul European, 1999, p. 206.
[6] *Ibidem*, p. 209.
[7]Roventa-Frumuşani, Daniela. *Semiotică, societate, cultură*, Iaşi, Institutul European, 1999, p. 206

BDD-A22053 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 05:56:05 UTC)

rezultat o *personalizare a spaţiului*[8]. Proxemica are ca punct de plecare amplasarea personajului în spațiul imaginar al literaturii și reacțiile de ordin comunicațional care reies din această integrare, iar concluzia este că se condensează *o serie de spaţii strict codificate de gramatica comunităţii căreia îi aparţine individul*.[9]

Spațiul influențează personajul la fel cum și personajul influențează spațiul, locul în care este plasat personajul îl modelează pentru ca mai târziu acest loc să-și exercite presiunea asupra individului.

În compoziția lor romanele realizează o descriere detaliată a cartierelor, a străzilor, a instituțiilor și mai mult decât atât a locuințelor și a elementelor esențiale în determinarea categoriei sau a clasei sociale. La fel de importantă este și legătura dintre structura geografică și structura socială. Analiza personajului se face de cele mai multe ori din perspectiva spațiului pe care îl ocupă, asigurându-i o privire identitară, scos din acest spațiu devine gol, neînsemnat, golit de conținut.

Fiecare spaţiu emană o atmosferă morală care acoperă peisajul, cartierul, locuinţa. În epoca contemporană scriitorii acordă un rol important spațiului, din simplu decor acesta devine un personaj în sine.

Acest mod de percepţie a spaţiului relevă o *nouă concepţie a raportului între om şi mediul său*.[10] Cele două entități formează un „cuplu" semnificativ. Locul nu mai posedă caracteristica de decor,e conceput în strânsă legătură cu personajele ce le populează; altfel spus, personajele se întregesc prin locul, prin mediul în care sunt amplasate. Philippe Hamon definește teritoriul personajului într-un mod aparte, refuză interpretarea de spațiu ca decor și arată că spațiul este consubstanțial cu personajul, este *construit, la rândul lui, de personaj*.[11] Deși problematica este uzată considerăm că modalitatea de abordare a lui Philippe Hamon este una inovativă.

Influența spațiului asupra personajului duce la perspectiva unui personaj teritorializat, un spațiu care îi influențează caracterul. Toate aceste influențe au ca rezultat imediat destinul personajului. Putem constata o modificare a destinului personajului dacă acesta este mutat într-un alt spațiu.

Pierderea identității e o caracteristică a conturării „omului nou", totul se transformă într-o masă organizată ce-și duce existența într-un spațiu care seamănă mai mult cu un *lagăr*[12]

Relaționarea dintre personaje, întâlnirile, pasiunile se identifică cu termenii spațiali. Arnaud Sompairac *susţine că oraşul este o proiecţie a conflictelor de clasă în conflictele teritoriilor. Lumea muncii acordă fiecărui loc destinaţia sa*. Astfel, *oraşul stabileşte o relaţie simplă între «necesitate» şi localizare*.[13] Orice părăsire a spațiului trebuie să se încheie cu o

[8] *Ibidem*, p. 207.
[9] *Ibidem*, p. 208.
[10] A. de Lattre *Le realisme selon Zola. Archeologie d'un intelligence*, Paris, P.U.F. 1975, p. 108
[11] Hamon, Philippe, *Le Personnel du roman. Le système des personnages dans les Rougon-Macquart d'Emile Zola*, Genève, Droz, 1997.
[12] Uniformizarea reprezintă pierderea identității iar sentimental că te afli într-un lagăr îți dă senzația că cel de lângă tine nu reprezintă decât o imagine în oglindă. *Prima grijă a lagărului este de a-i deposeda de tot ce au. Inclusiv de identitate. Ca orice sistem, lagarul a impus uniformizarea. Deținutii au devenit o masă organizată, uniformă. Capete rase, lasate în jos, veșnic așteptindu-și rândul, la supa, la haine zdrențuite, la bocanci cu talpa de lemn: „«Când am sfîrșit, am rămas fiecare în colțul nostru fără să îndrăznim a ridica ochii unii la alții. N-avem oglindă să ne privim, dar înfățișarea noastră ne stătea înaintea ochilor, reflectată într-o sută de fete livide, pe chipul a o sută de marionete mizere și sordide»* (Levi, Primo, *Mai este oare acesta un om?* Traducere si postfață de Doina Condrea Derer, Editura Polirom, Iasi, 2004, p. 33.)
[13] Sompairac, Arnaud, *Le héros dans le labyrinthe*, în *La ville n'est pas un lieu,* în *Revue d'Esthétique*, nr. 3-4,1977, p. 163-171.

BDD-A22053 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 05:56:05 UTC)

întoarcere, totul se bazează pe o *interzicere spațială*[14], neîntoarcerea în spațiul inițial duce la un dezechilibru și inevitabil la drame.

Textele- suport folosesc sistematic spațiul ca element constitutiv în construcția personajului bazat pe corespondențe și conotații, activizând spațiul și transformându-l într-un atu al scrierii.

Vorbind despre spaţiu trebuie adus în discuţie romanul lui Vona care în titlu concentrează o mare parte din semnificație: *Ferestrele zidite*. Pluralul substantivului dă o serie de sensuri. De-a lungul narațiunii observăm apariția diverselor sensuri ale cuvântului: deschiderea unei ferestre aduce un zâmbet pe figura unei fete, fereastra cafenelei este limita, granița între oraș și liniștea interioară a naratorului, pe fata croitorului o găsește întotdeauna lângă fereastră. Visul și frica însoțesc imaginea ferestrei care nu-i conferă personajului siguranță: *în vis, de câte ori mă uit pe fereastră și văd jos persoana care mă urmărește nu mai am nicio speranță, cu toate că ușile sunt încuiate; omul de care fug e întotdeauna lângă mine* [15]. Pentru psihologi fereastra constituie relația cu mediul exterior, simbolizează deschiderea sau starea de receptivitate a Eului și permite accesul spre nou, spre cunoaștere. „Zidind" această deschidere refuzăm comunicarea și Eul se concentrează spre interior, nereușind să se regăsească în societate îl obligăm să caute prin interiorul său „eliberarea".

Vona „zidește" din start spațiul în care personajele sale se mișcă. Prin fereastră personajul avea deja o vedere limitată de marginile acesteia, o dată „zidită" opacizează ramele narațiunii în care este creată povestirea.

Privit ca roman psihologic, *Ferestrele zidite*, redă interioarele personajelor care sunt plasate într-un mediu citadin, probabil un oraș de munte, după unii critici fiind vorba de Brașov. Spațiul își joacă propriul rol, de a ne introduce în lumea personajului narator. Este necesar ca legat de spațiul din roman să vorbim și despre temporalitate, pentru că cele două elemente sunt în conexiune directă. Spațiul și timpul determină singurătatea și trăirile: *eram trist, dar nu ca în toate zilele, mai precis ca în fiecare început de zi, când mă desprind atât de greu de fragilele, supusele ființe cu care îmi petrec nopțile, de lumea dinainte, mereu alta, în care cel mai mic amănunt modifică totul[...]*[16]

Literatura poate fi privită ca o modalitate de aproximare a unui spaţiu ce comportă fie o realitate constantă, fie un ansamblu proteiform, supus unor reguli de organizare iraţională[17]. Potrivit definiției spațiul este cel ce conferă personajului un anumit statut și trăsături de bază, iar *opera devine un intermediu pentru atribuirea unui nucleu comun spaţiului local şi spaţiului global potrivit reprezentării pe care omul o are despre situarea lui în spaţiu*[18]. Spaţiul este un factor determinant pentru identitatea personajului care se construiește din perspectivă socială, etică sau politică.

Bibliografie

Bournef, Roland, Ouellet R., *L'Univers du roman*, Paris, P.U.F., 1972.

Cassirer, Ernst, *Eseu despre om*, Bucureşti, 1994.

Cimpoi, Mihai, *Esenţa fiinţei. (Mi)teme şi simboluri existenţiale eminesciene*, Chişinău, Gunivas, 2003.

[14] Szakács, László, *Le sens de l'espace dans „la Fortune des Rougon d'Emile Zola*, Debrecen, Kossutii Lajoss Tudományegyetem, 1990, p. 61.

[15] Vona, Alexandru, *Ferestrele zidite*, EST-Samuel Tastet Éditeur, 2001, p. 55.

[16] *Ibidem*, p. 9.

[17] *Dictionnaire historique, thématique et technique des littératures*

[18] **Prus, Elena, *Proxemica literară ca personalizare a spaţiului* în** revista Limba Română Nr. 12, anul XIV, 2004**.**

BDD-A22053 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 05:56:05 UTC)

Dictionnaire historique, thématique et technique des littératures. Littératures françaises et étrangères, ancienne et modernes. Sous la direction de J. Demougin.

Hall, E.T., *Proxémique*, în Bateson, Birdwhistel, Goffman, Hall, Jakson, Scheflen, Watzlwicck (eds) *La Nouvelle Communication*, Paris, Seuil, 1981.

HAMON, Philippe, *Imageries. Littérature et image au XIX-ième siècle*, Paris, José Corti, 2001.

Hamon, Philippe, *Le Personnel du roman. Le système des personnages dans les Rougon-Macquart d'Emile Zola*, Genève, Droz, 1997.

Lattre, Alain de, *Le realisme selon Zola. Archeologie d'un intelligence*, Paris, P.U.F., 1975.

mitTerand, Henri, *Le regard et le signe. Poétique du roman réaliste et naturaliste*, Paris, P.U.F., 1987.

MITTERAND, Henri, *Chronotopies romanesques: „Germinal",* în *Poétique*, 1990, n. 81.

Roventa-Frumuşani, Daniela. *Semiotică, societate, cultură*, Iaşi, Institutul European, 1999.

Sârbu, Anca, *Timp şi spaţiu în literatura franceză din secolul al XIX-lea*, Iaşi, Editura Universităţii „Al. I. Cuza", 1999.

Sompairac, Arnaud, *Le héros dans le labyrinthe*, în *La ville n'est pas un lieu*, în *Revue d'Esthétique*, nr. 3-4,1977, p. 163-171.

SZAKÁCS, László, *Le sens de l'espace dans „la Fortune des Rougon d'Emile Zola*, Debrecen, Kossutii Lajoss Tudományegyetem, 1990.

TONARD, Jean-François. *Thématique et symbolique de l'espace clos dans le cycle des Rougon-Macquart d'Emile Zola*. In seria *Publication Universitaires Européennes*. Série *Langue et littérature française*. Series XIII, vol. 190, Peter Lang, 1994.

Zéraffa, Michel, *La Révolution romanesque*, Paris, U.G.E., 1972.

The research presented in this paper was supported by the European Social Fund under the responsibility of the Managing Authority for the Sectoral Operational Programme for Human Resources Development , as part of the grant POSDRU/159/1.5/S/133652.

BDD-A22053 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 05:56:05 UTC)